Caius Dobrescu.
Anti-Castalia, un nou umanism?!

Nu știu exact de ce succes se va fi bucurat la apariție – iată, au trecut de-atunci doi ani – ultimul roman al lui Caius Dobrescu, *Teză de doctorat* (Editura Polirom, 2007). Cred că, deși văzut de multă lume în librării (e, totuși, un roman care se apropie de 1000 de pagini), va fi părut multora mai degrabă o curiozitate. Cîți l-or fi citit? Sau, mai exact, cîți se pot lăuda că l-or fi citit integral? Nu va fi crezut nimeni că e vorba chiar de o teză de doctorat? Sau măcar un ghid despre cum se scrie o teză de doctorat? Tocmai s-a retipărit la noi o carte a lui Eco despre cum se scrie o lucrare de licență... care, firesc, nu depășește, cred, vreo 200 de pagini. Nu-i vorbă, textul de pe coperta a IV-a a cărții sfîrșește cu următoarele cuvinte: „*Teza de doctorat* are tot ce îi trebuie pentru a atrage cititorul cel mai pretențios: o poveste care te ține cu sufletul la gură, umor de calitate și o panoramă inedită și plină de sarcasm a societății românești de după 1989". În realitate, cartea are nevoie de un cititor rafinat, care să intre în convențiile propuse și să se bucure de spectacolul, textual înainte de toate, ca și cum s-ar afla într-un labirint în care rătăcești fără frică. Chiar dacă, la drept vorbind, o anume frică pîndește la orice pas. Mai mult, o construcție sofisticată,

BDD-B437-08 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:07 UTC)

şi nu neapărat narativ, ca un amalgam în care se topesc întîmplări şi personaje şi în care gracilul şi ingenuitatea stau alături de grotesc şi burlesc. Caius Dobrescu îşi proiectează cititorul într-un spaţiu labirintic şi infernal, jucîndu-se cu registrele limbii, cu ipotezele textuale, cu planurile virtuale în care se mişcă cu siguranţă şi forţă. Cine nu îndrăzneşte să citească tot romanul (nu prea cred că povestea în sine te ţine cu sufletul la gură sau, oricum, nu în sensul consacrat), ar putea măcar să caute în labirintul textual cele două basme care cuceresc prin desenul fin al epicii sau, dacă este masochist, cele cîteva zeci de pagini în care textul, scăpat de sub controlul raţional al personajului care îşi scrie teza de doctorat, capătă forma unei limbi hipertrofiate, malformate, copleşite de intruziuni aproape fiziologice. Oricum, un cititor comod, deşi fin, ar putea să spună că preferă ştiu eu ce roman anglo-saxon în care întîlneşte toate acestea şi ceva în plus. Şi-atunci, ce mai rămîne din roman decît aşa-zisul conţinut, adică lumea pe care o poţi recunoaşte, dar de care tocmai te-ai săturat în viaţa de zi cu zi? De va fi existat un astfel de reproş, eu cred că ţine tocmai de maturitatea unei literaturi capacitatea de a-şi asuma pe cont propriu experienţe textuale provocatoare. De a-şi construi astfel traiectul şi identitatea.

În fine, ca prezentare elocventă a romanului, aş cita restul fragmentului de pe coperta a IV-a a cărţii: „Romanul lui Caius Dobrescu este o construcţie monumentală, aiuritoare şi amuzantă la culme, ridicată pe scheletul unei false teze de doctorat, scrisă de un oarecare Gică Ludu, fost consilier prezidenţial, fost redactor al unei televiziuni private, personaj emblematic pentru tranziţia României postdecembriste.

BDD-B437-08 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:07 UTC)

Presărat, pentru a adormi vigilența unei onorate Comisii doctorale, cu fragmente pseudoștiințifice și cu referințe bibliografice de un haz nebun (Persill, 1994; Touraine & Tourette, 1970; Blowjob & Blowjob, 1993; Mååmaje & Tååtaje, 1969), textul – care e de fapt istoria vieții «doctorandului» – devine o cavalcadă printre mineriade, aventuri cu yoghini și afaceri în care se amestecă Împăratul țiganilor, profesori universitari și politicieni (pe care, din nebăgare de seamă, i-am putea confunda cu persoane reale). Nu lipsesc nici basmele, pentru că Gică Ludu este, în momentul povestirii, administratorul unei fundații care se ocupă de un numeros grup de copii, iar pentru ei eroul reconvertește tot acest amalgam de afaceri veroase, șantaj și politică murdară în cheie feerică". Într-adevăr, o satiră cu rădăcinile în Petronius și în Rabelais, în care romancierul desfășoară ample scenarii ale burlescului și grotescului – ceva din paradisul viciilor pictat de Bosch se găsește aici –, o lume pe dos care se joacă la limita antifrazei, în așa fel încît, prins în malaxorul pe care îl ilustrează, Gică Ludu – personajul narator al cărții – își transformă existența în discurs și lumea în teză. În fapt, elaborarea tezei, forma ei ultimă și susținerea publică se suprapun, dovada cea mai bună și poate cea mai la vedere a simultaneității organice pe care autorul ne-o propune. Căci, oricît am rămîne pe terenul satirei (cînd atitudinea nu e evidentă – discursul prim e numai al personajului –, ea ascunde cu atît mai mult un hohot de rîs), discuția cred că ar trebui mutată spre alte zone, unele dintre ele intrînd în orizontul de cercetări teoretice ale lui Caius Dobrescu.

În fond, dacă hohotul de rîs și marea viziune satirică pot fi ignorate, chit că sînt fundamentul pe care se

BDD-B437-08 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:07 UTC)

clădeşte lumea, ceea ce n-ar trebui să trecem cu vederea e tocmai interogaţia implicită şi permanentă privind identitatea lumii în care vieţuim, formulată într-un fel sau altul chiar de autorul tezei. O teză care se numeşte *Problemele dezvoltării: o relectură la cumpăna mileniilor*. Or, dincolo de ironia implicată aici, dincolo de mimarea (butaforică) a unei probleme, cumpăna mileniilor, nu neapărat în sens cronologic, ci, daţi-mi voie, ontologic, e într-un fel sau altul miza acestei cărţi. De amintit faptul că în memoria doctorandului s-a mai păstrat, invocată uneori cu urme încă de nostalgie, imaginea Celuilalt Maestru, a celui care cultiva spiritul. Cel mai adesea, însă, amintirea lui e dublată de reproşul făcut sieşi că va fi rămas atîta timp în preajma lui, devenit Anti-Maestrul. Citim: „Celălalt Maestru era subtil pînă la a nulifica orice prezenţă. Ne, ca să spun aşa, subtiliza *suportul oricărei experienţe empirice*. Aveam senzaţia că, dacă aş fi încercat să apuc vreun obiect din preajma lui, amprentele mele ar fi rămas, *imponderabile, dar distincte*, în aer. Era un profesor, e adevărat, de o infinită sofisticare şi de o înspăimîntătoare erudiţie, cu eleganţa retoricii şi a vestimentaţiei mereu în *dialog* şi armonie. Părea, pe lîngă Maeştrii mei legitimi, Spiritul însuşi. Numai că, după cum aveam să înţeleg, nu fără o crispare dureroasă, el era un propagandist al gîndirii descărnate, al vidului. În timp ce iubiţii mei dascăli, Onorata mea Comisie de astăzi, reprezentau Adevărata Consistenţă, adică apăsarea, *densitatea*, volumul Vieţii înseşi”. Altundeva, după ce îşi aminteşte de William Blake, invocat de Celălalt Maestru, eroul se fixează pe detalii pe care le explorează cu acribie, pentru a-şi denunţa astfel propria prezenţă în faţa Comisiei. Eroul? Un ins care se supune interogatoriului (o altă

BDD-B437-08 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:07 UTC)

referinţă, aici, făcută chiar de personaj, e celebra *Lecţie de anatomie*), în aşa fel încît cei care-l văd şi-l cercetează să-i poată vedea „labirintul intestinului". Or, imaginea Celuilalt Maestru revine aici astfel: „Dar n-aş vrea să dezgust Onorata Comisie cu asemenea reverii ale *preciziei chirurgicale*. N-aş vrea s-o atrag în acel gen de lume în care cangrenele par forme de iluminare şi beatitudine, lume pe a cărei muchie ne aducea atît de des Celălalt Maestru. Maestrul secret sau, mai bine zis, Anti-Maestrul. Asta m-a speriat şi m-a revoltat întotdeauna la el". Chiar dacă unii vor recunoaşte sub emblema Celuilalt Maestru pe unul sau pe altul dintre magiştrii lui Caius Dobrescu, chestiunea e neinteresantă în sine şi ţine cel mult de anecdotică. În imaginea aceasta Caius Dobrescu investeşte felul în care vede el modernitatea sau un anumit mod de a fi al umanităţii. Un timp al spiritului pur, al austerităţii şi devoţiunii, pentru care materia are doar sensul iluminării. Nu Castalia aceasta face obiectul scenariilor lui Caius Dobrescu. El construieşte, în fond, o Anti-Castalie. Că ar putea fi numită postmodernism e o problemă poate neinteresantă în sine. De fapt, chiar este de văzut dacă cele două „milenii" sînt reprezentate de modernism şi postmodernism din moment ce modernismul însuşi începe pe ruinele gîndirii creştine şi ale spiritului religios. Firește, discuţia e de purtat în altă parte. Cert este că imaginea emblematică a spiritului şi poate a modernităţii – şarpele înghiţindu-şi coada, suficient sieşi – ilustrează de data aceasta, obsesiv, un timp al materialităţii pure, al căderii în visceralitate, în forme care proliferează haotic. Este o răsturnare de perspectivă care dă măsura angajării într-o anume etică a romanului lui Caius Dobrescu. De

BDD-B437-08 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:07 UTC)

aici, de asemenea, obsesia labirintului, al cărui fir, aşa cum se construieşte el, se datorează hazardului. Pe fondul acesta, felul în care e scris romanul, construcţia lui, amploarea-i sînt consecinţa clară a oglindirii prin sine a unui mod de a fi al lumii.

În fine, o Anti-Castalie pe care am aşeza-o pentru o clipă (cum a făcut-o într-un fel Ion Barbu, din celălalt mileniu însă) în braţele balcanismului. Dincolo de formulele de adresare amintind de relaţia noastră cu Ţarigradul („Înalţi Prelaţi ai Templului cunoaşterii pozitive" li se adresează la un moment dat autorul tezei membrilor Înaltei Comisii şi nici nu ştiu dacă e aceasta, printre atîtea altele,formula cea mai elocventă) şi cu fanariotismul de mai tîrziu, totul se desfăşoară într-o curgere fără formă în care materia există prin sine. În fond, un imn, întors, antifrastic, închinat acestei materii purulente şi, cum am citit deja mai devreme, cunoaşterii pozitive. Pe fondul acesta, în roman apar cîteva întrebări implicite care aparţin humusului postmodern. Nu fac decît să le enumăr aici, căutînd eventual ilustrările cele mai elocvente. Iată, de exemplu, tema incertitudinii şi a confuziei: „*Motivaţia* mea pentru redactarea prezentului document, probabil unic în analele mondiale ale cercetării, nu este, aşadar, nici orgoliul şi nici dorinţa de-a limpezi ceva cuiva. Ce motivaţie aş putea avea pentru *un asemenea demers* cînd, dimpotrivă, mie unuia mi se pare că tocmai confuzia este humusul mănos, hrănitor, care susţine continua *risipă de energie* fără de care miracolul material al Vieţii s-ar stinge de pe faţa pămîntului". Sau, frecventă, tema relaţiei dintre hazard şi sens, dintre accident şi fatalitate. O alta, dragă vremurilor mai noi, deşi veche de cînd lumea, priveşte chestiunea slăbiciunii

BDD-B437-08 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:07 UTC)

care devine sau ascunde/relevă putere. Ori faptul că totul este manipulare, iluzie, intoxicare, într-un spaţiu care se construieşte pe relaţia dintre adevăr al lumii şi transparenţă a ei. Undeva apare invocat chiar proiectul Luminilor, „această perspectivă teleologică" care, la rîndul ei, „este subîntinsă de un discurs al încrederii absolute în raţiune, care ameninţă să devină un discurs al puterii, al autorităţii transcendente". În fine, nu cumva tocmai o asemenea critică a modernităţii – făcută din perspectiva stîngii pragmatice şi devotate materiei – ar legitima haosul postmodern? În totul, un spaţiu labirintic (motivul e frecvent), ca şi cum lumea ar fi un stomac uriaş, reluîndu-l pe cel mic, al personajului însuşi, devărînd totul din jur, producînd malformaţii, metamorfoze, o digestie colosală. Ce leit-motiv mai bun pentru toate acestea decît o corporalitate scăpată din frîu, o fiziologie expusă manifestîndu-se prin sine însăşi, un trup care umple spaţiul gol din jur dintr-un fel de spaimă de vid a materiei? O materie pură, în sensul că-i lipseşte orice transcendenţă, din care a dispărut nostalgia oricărei transcendenţe şi care trăieşte prin sine. Toate aceste teme ar merita poate discuţii distincte, cu ilustrări care ramificate în întregul corp al romanului.

Dincolo de temele acestea, aşadar, această Anti-Castalia ca o coborîre în Infern, dublată, firește, de întrebarea subînțeleasă (deşi uneori aproape formulată) dacă nu cumva Infernul e un nou umanism, dacă nu cumva Infernul e noua formă a Paradisului. Iată: „Numai datorită antrenamentului pe care-l făcusem cu herbal am putut ajunge acolo, la acea înălţime ameţitoare, *în plină percepţie* suprasensibilă, şi totuşi intens materială, a acelui caca cald, ubicuu,

BDD-B437-08 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:07 UTC)

protector şi hrănitor care este lipsa oricărui sens". De altfel, o coborîre în Infern, ca în epopeile de odinioară, chiar există, ca emblemă a timpului pe care eroul îl trăieşte, ilustrîndu-l elocvent cu propria-i fiinţă. Un Infern în care totul este la vedere, în care materia proliferează prin ea însăşi, în care lumea nu mai este ţinută în echilibru.

În fine, ca să umplu eu însumi spaţiul oferit de paginile „Convorbirilor Literare" (a umple spaţiul cerut de zeţar era spaima ludică a lui Caragiale – dar, la drept vorbind, nu ştiu exact cum mă voi înscrie în dreptunghiul oferit de pagina revistei care mă adăposteşte, s-ar putea să fiu deja în exces, revărsîndu-mă lax peste margini), ce-aş mai putea face decît să citez în continuare din roman. Iată: „Corpul meu masiv şi pufos mă face să fiu conştient că nu pot să determin în orice moment în ce loc din spaţiu mă aflu *cu exactitate*. Fiindcă el se află într-o continuă *dilatare*, odată cu globul planetar şi cu întregul univers. Această formă de beatitudine este, îmi place să cred, un cadou pe care mi-l face Natura cu N mare, dinăuntrul propriei mele naturi, cu n mic, interioare. Ca să-mi arate că ştie că o iubesc şi o venerez". Aşadar, căderea ca euforie şi pierderea umanităţii ca nou umanism, iată zona fragilă a interogaţiilor neliniştitoare pe care se mişcă romanul lui Caius Dobrescu.

[„Convorbiri Literare",
nr. 9, septembrie 2009]

BDD-B437-08 © 2014 Eikon
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 17:00:07 UTC)